

RECENZE A ZPRÁVY O LITERATUŘE / REVIEWS AND BRIEF NOTICES

Pavel CIBULKA – Pavel KLADIWA – Andrea POKLUDOVÁ – Petr POPELKA – Milan ŘEPA, Čas změny. Moravský a slezský venkov od zrušení poddanství po Velkou válku. Praha – Ostrava: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. – Ostravská univerzita – Historický ústav AV ČR, v.v.i. 2021, 421 s. ISBN 978-80-88304-47-0.

Knihu *Čas změny* napsal autorský tým pracovníků Historického ústavu Akademie věd a Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Pavel Cibulka pracuje jako zástupce vedoucího Oddělení dějin 19. století Historického ústavu AV ČR. Specializuje se na politické, sociální a kulturní dějiny 19. století, konkrétně pak na dějiny Moravy se zaměřením na venkov a politické strany. Tři další autoři: Pavel Kladiwa, Andrea Pokludová a Petr Popelka působí na katedře historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Pavel Kladiwa je zaměřen na výzkum samosprávy, spolkové činnosti a národnostní konflikty. Andrea Pokludová se zabývá zejména obecní samosprávou, školstvím a národnostními vztahy. Petr Popelka, působící jako vedoucí katedry historie na výše zmíněné univerzitě, zkoumá hospodářské a sociální dějiny 18. a 19. století, zejména pak dějiny dopravy a industrializace. Posledním autorem je Milan Řepa, vedoucí brněnské pobočky Oddělení dějiny 19. století Historického ústavu AV ČR. Zaměřuje se na dějiny Moravy, kolektivní identity a nacionalismus. Kniha byla vytvořena v rámci projektu „Proměna a společenská aktivizace rurálního prostředí na Moravě a v Rakouském Slezsku 1861-1914“ podporovaného Grantovou agenturou České republiky.

Hlavním cílem autorů je vytvořit první syntézu zabývající se sociálními dějinami rurální společnosti 19. století na Moravě a ve Slezsku. Jde o velmi ambiciózní záměr, který je na jednu stranu velmi prospěšný, neboť podobná syntéza českému dějepisceví chybí, ale na druhou stranu s sebou nese riziko opomenutí některých významných kapitol tohoto tématu. Tohoto rizika si jsou autoři dobře vědomi, což píšou v úvodu práce (s. 19). Hlavní otázky, které si autoři kladou, zní: Skrze jaké komunikační a organizační struktury se ve venkovském prostředí etabloval občanský, modernizační a národní diskurs? Autoři se tedy zaměřují především na modernizaci venkova. Při tom ovšem venkov nepovažují za pasivního příjemce modernity, ale za někoho, kdo si ji upravuje pro své potřeby. Toto zaměření na modernitu ovšem způsobuje určitou jednostrannost této syntézy, neboť tradice a tradiční způsob života jsou na okraji zájmu autorů. V knize se autoři snaží potvrdit svou hlavní tezi, že národ i občanská společnost byly na venkově chápány hlavně jako sociální kontrakt, ve srovnání s městem méně idealisticky a více materiálně (s. 19). Bylo potřeba přesvědčit venkovany o praktickém přínosu modernity, aby jí přijali. Příkladem může být růst prestiže školy, kdy na počátku sledovaného období byla pokládána za zbytečný luxus, který odvádí děti od práce, ale na konci 19. století již venkované ocenili přínos školy a učitele, díky nimž se dokázali lépe orientovat v moderním světě a zavádět nové postupy v zemědělství. Autoři definují venkov jako obydlý prostor mimo městské lokality, který je tradičně orientovaný na zemědělství. Za součást venkova považují i venkovská města a dělicí čáru mezi venkovem a městem vedou mezi městy na úrovni sídel politických okresů a městy na úrovni sídel soudních okresů (s. 8). Důvodem pro toto

dělení je především skutečnost, že i ve venkovských městech bylo zemědělství jedním z hlavních zdrojů obživy obyvatel.

Kniha je rozdělena na devět kapitol. První kapitola nese název *Lokální aktéři venkovské modernizace*. Zabývá se otázkou, kdo byli lidé, kteří uváděli modernizaci na venkově v pohyb. Dospívá k závěru, že šlo především o středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané osoby. Autoři uvádějí, že ve venkovských městech k takovým hybatelům modernity patřili vedle učitelů a kněží také úředníci, lékaři či lékárníci. Druhá kapitola knihy s názvem *Společenská změna a konflikty v obci* pojednává hlavně o politických sporech. Zabývá se proto popisem složitějšího volebního systému, podle něž vznikaly obecní výbory ve druhé polovině dlouhého 19. století. Dále se věnuje sporům mezi katolickou církví a antiklerikály, stejně jako nacionalismem a antisemitismem. Třetí kapitola *Stát v transformačním procesu* rurální a maloměstské společnosti zkoumá vliv státu na modernizaci venkova. Nejprve se autoři zabývají reformou státní správy, především pak vytvářením a fungováním okresních hejtmanství. Velkou část kapitoly ovšem věnují úsilí státu o zlepšení hygienických a zdravotních poměrů na venkově. Čtvrtá kapitola *Školství jako základní kultivační faktor rurálního prostředí* sleduje situaci školství na venkově. Prestiž učitele a školy byla na počátku sledovaného období nízká, ale na konci 19. století začali venkované oceňovat přínos učitele, který jim pomáhal s orientací v moderním světě a zaváděním novinek v zemědělství. Pátá kapitola se zabývá především ekonomickou proměnou venkova. Nástup kapitalismu donutil i sedláky, aby se mu přizpůsobili. To vedlo především ke vzniku hospodářských spolků, které se staly širiteli moderních postupů a techniky v zemědělství, stejně jako zemědělského školství. Šestá kapitola zkoumá spolkový život na venkově, především pak jeho specifika proti městu. Sedmá kapitola se zaměřuje na vlny politické aktivizace venkova, které souvisely s revolučními událostmi roku 1848, stejně jako s politickými spory na přelomu 60. a 70. let 19. století a na přelomu 19. a 20. století. Osmá kapitola zkoumá, jak byly problémy venkova reflektovány politickými stranami. Poslední kapitola zkoumá boje mezi katolickou církví a antiklerikalismem, které byly typické pro přelom 19. a 20. století.

V závěru autoři především opakují svá dřívější zjištění. Podle nich analýza plně potvrdila předpoklady převzaté ze zahraniční literatury: 1) vztah mezi venkovem a modernizačními impulzy z vnějšku není jednosměrný, nové impulzy, např. nacionalismus, byly přizpůsobovány místnímu prostředí, 2) pro šíření modernizace na venkov nestačila agitace, ale venkovani museli být přesvědčeni, že jim „novoty“ pomohou zlepšit život, 3) principy národnosti a občanství získávaly u vesničanů význam až po překonání izolace venkovských komunit (s. 339). Jako hlavní nositele modernizace autoři identifikují středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané jedince na venkově, dále pak spolky, především ty hospodářské, a školství. Především v oblasti rozvoje infrastruktury a zlepšování hygienických a zdravotních poměrů na venkově jsou za významné modernizátory pokládány rovněž státní úřady.

Kniha je užitečným vhledem do dějin českého venkova ve druhé polovině dlouhého 19. století. Jelikož však jde o první syntézu o modernizaci venkova v 19. století, nevyhnu se kniha jistým opomenutím. Kniha se výrazně zaměřuje na správní, kulturní a politické dějiny, naopak hospodářství či vývoji sociální skladby obyvatelstva není věnováno tolik pozornosti. Kulturní dějiny venkova jsou zastoupeny především čtvrtou, šestou a devátou kapitolou. Je samozřejmá otázka, zda lze kulturní dějiny moravského a slezského venkova v 19. století omezit na školství, spolkový život a sekularizaci. K zá-

sadním tématům může patřit i dobový folklor nebo slavnosti katolické církve. Tyto prvky života ovšem autoři z knihy vynechali patrně v důsledku svého zaměření na modernizaci. Dále lze konstatovat jistou národnostní nevyváženost v případě výzkumu slezských regionů. Němci byli ve Slezsku početně nejsilnější národností. K analýze Slezska byly ovšem vybrány dva silně polské soudní okresy: Skočov a Jablunkov. Autoři to odůvodňují snahou začlenit do své knihy i vývoj polské menšiny v českých zemích, což je sice legitimní požadavek, ale došlo při tom k opomenutí německé komunity v západní části Slezska. Význam knihy je zejména v tom, že jde o první syntézu dějin venkova ve druhé polovině dlouhého 19. století na Moravě a ve Slezsku. Její vznik může být podnětem k sepsání dalších syntéz, které by se více zaměřily na přetrvávání tradice v 19. století a její koexistenci či dokonce prolínání s modernou, případně by svou pozornost věnovaly ve zvýšené míře demografickému a ekonomickému vývoji.

Adam Strašák

Radim JEŽ – Iona PAVELKOVÁ, Století českého školství v Jablunkově. S nástínem vývoje vzdělanosti od počátku k dnešku. Český Těšín: Muzeum Těšínska 2021, 151 s. ISBN 978-80-86696-63-8.

Dvojice historiků z Muzea Těšínska vydala publikaci připomínající sté výročí založení české obecné školy v Jablunkově. Kniha je po grafické stránce velmi vydařená, obsahuje množství fotografií a dalších obrazových příloh. Čtenáři však nenabízí jen pěkné obrázky, ale i k nim proporcí vyvážené textové pasáže. Hlavně pro jablunkovské obyvatele, pamětníky i dnešní generaci, bude hezkým dárkem „pod stromček“ či k narozeninám.

Autoři rozdělili knihu do osmi kapitol. Ta první je stručným, třístránkovým nástínem historie Jablunkova. Druhá kapitola rekapituluje vývoj jablunkovského školství do roku 1919 s důrazem na poslední půlstoletí před I. světovou válkou. Třetí kapitola se věnuje jablunkovskému školství v posledních sto letech, tedy nejen českému, ale i polskému.

Dalších pět kapitol se už týká výlučně českého školství (s výjimkou stručně šesté kapitoly k období 1939–1945, kdy v Jablunkově fungovala pouze německá škola), dělicími mezníky jsou roky 1921, 1938, 1945, 1974 a 1989. Přílohy obsahují abecední seznam pedagogů a ředitelů české základní (obecné) školy od jejího založení v roce 1921.

Výmezt si téma je vždy právem volby autorů, z mého pohledu však vymezení použité v případě této publikace skrývá určitý konfliktní potenciál. A vlastně ani není příliš skrytý. Proč se autorská dvojice rozhodla pro obec, v níž polské školství v posledních 150 letech polovinu období převažovalo a dodnes tvoří nezanedbatelnou komponentu místního školství, napsat knihu takto upřednostňující české školství? Určitě bych preferoval proporcí vyváženější pojednání o jablunkovském školství jako celku. Doba vypjatých česko-polských třenic už je za námi a úkolem Muzea Těšínska jako regionálního Kulturtrégra je, aspoň v mém vnímání, prezentace kultury a historie regionu bez upozadování té či oné národnosti.

Takto vznikla pracná a pečlivě připravená, ale, ne poprvé a zřejmě ani naposled, výrazně „pročeská“ publikace, která se v textových pasážích vyhýbá (nepodezírám autory, že by o nich nevěděli) problematickým aspektům české (československé) národnosti a školské politiky na Těšínsku za I. republiky i po roce 1945. Namátkou pro období I. republiky jmenujeme alespoň přímou ingerenci nacionální organizace Slezská matice osvěty lidové do chodu státní správy na Těšínsku, nátlak vyvíjený na obyvatelstvo, aby

ve sčítání lidu zapisovalo československou národnost, aby dávalo děti do českých škol a ne do polských.

Před nedávnem jsem lektoroval obsáhlou výběrovou edici dokumentů *Slezská matice osvěty lidové a národnostní otázka na Těšínsku 1920–1938* (Český Těšín 2020). Publikace institucionálně zaštitěná Kongresem Poláků v České republice se zaměřila na podrobné vyličení protipolských nátlakových aktivit této organizace. Upozorňoval jsem editora, že minimálně úvodní vstup by měl čtenáři podrobněji vysvětlit dobový kontext, tj. existenci podobných nátlakových organizací, jakou byla i česká Slezská matice, i v Polsku, kde národnostní politika vůči Belorusům, Ukrajincům či Němcům byla tvrdší než v tehdejší ČSR. Uspěl jsem jen zčásti.

Z obou publikací mám dojem, že na Těšínsku se stále pěstuje v první řadě propolská nebo pročeská historie, až na dalším místě historie těšínská. Je to škoda.

Pavel Kladiwa

Lucie GILAROVÁ – Jaromíra KNAPÍKOVÁ – Jiří KNAPÍK – Vít NĚMEC (edd.), „Kmeny srostou v jeden strom“. Vzpomínky dědičky opavské firmy Altschul Ruth Neumanové (1921–1997). Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2021, 110 s. ISBN 978-80-7510-478-6.

V kolektivní paměti obyvatel Opavy a jejího okolí je stále živé toponymum „U Alčula“, označující po desetiletí provozovnu prodejny Barvy a laky v přímém nárožní domu při vyústění ulice Na Valech do náměstí Republiky v centru města. Původ tohoto toponyma je však dnes kromě hrstky pamětníků znám jen málokomu. Název je odvozen od jména majitele obchodu a továrny na výrobu barviv Moritze Altschula (1867–1936), rodáka z vesničky Krnsko na Mladoboleslavsku. Ten se na samotném sklonku 19. století spolu s manželkou Herminou přestěhoval do tehdy hlavního zemského města Opavy za účelem provozování obchodu. Posléze se mu podařilo vykoupit starší tovární objekt v sousední obci Kateřinky, v němž zřídil výrobu laků a fermeží. Později pro potřeby své rodiny získal v sousedství menší vilku, která navzdory dramatické poválečné reurbanizaci této tehdy již městské části stojí v pozmeněné podobě v ulici U Cukrovaru doposud. Dříve využívaný objekt na opavském Horním náměstí od té doby sloužil pouze k provozování obchodu. Z manželství M. Altschula vzešly dvě děti. Mladší Gréta, jež byla stejně jako zbytek rodiny izraelského vyznání, se v opavské synagoze v roce 1919 vdala za příslušníka pražské židovské komunity Viktora Müllera, který byl obchodním společníkem jejího otce. Páru se pak v roce 1921 narodila jako první dítě dcera Ruth Müllerová, později provdaná Neumanová. A právě ona v závěru svého života sepsala memoáry, k jejichž edici přistoupil kolektiv autorů působících v Ústavu historických věd Slezské univerzity a Zemském archivu v Opavě. Hned v úvodu předestřeme, že zpřístupnění paměti Ruth Neumannové zaujme nejen milovníky regionální historie, ale vzhledem k osudu rodiny také širší odbornou veřejnost zajímající se o dějiny holokaustu a židovského obyvatelstva ve střední a východní Evropě. O to vhodnější je výběr editorů a autorů doprovodných textů, kteří vzpomínky opavské rodačky přesvědčivě řadí nejen do širšího rámce soudobých dějin, ale díky zevrubné znalosti opavských realii dovedou čtenáři osvětlit i nejednu podrobnost, která by v opačném případě patrně zůstala nejasná.¹ Edice ego-dokumentů

¹ Z bohaté publikační činnosti členů autorského kolektivu relevantní pro poznání regionální historie Opavy a Opavská zmiňme alespoň výběrově z posledních let: Jaromíra Knapíková (ed.) – Zdeněk KRAVAR,

spjatých s prostředím meziválečné Opavy je rovněž kompatibilní s relativně nedávnými publikačními počiny nakladatelského pracoviště.²

Okolnosti vzniku rukopisu memoárů a další souvislosti jsou pregnančně vyličený v úvodní kapitole, v níž čtenář nalezne jak na přímých pramenech vystavené líčení o rodině pisatelky, tak charakteristiku společenských poměrů v meziválečné Opavě a stručné dějiny provozované firmy. Pozornost je věnována také nelehkému osudu rodiny po roce 1938 a po druhé světové válce, kdy došlo k restituci arizovaného majetku po nacistickém záboru Sudet. Právě tehdy získala jakožto jediná přeživší dědička rodiny Ruth Neumannová jako částečnou náhradu za zničené objekty a další válečné škody výše zmíněný dům v centru města, dříve patřící obchodníkovi Ponižilovi. Manžel autorky paměti František Neumann se stal národním správcem a provozovatelem obchodu. Oba pak byli ve vedení obchodu střídavě činní i po komunistickém převratu a nuceném odprodeji nemovitosti do roku 1957. Prodejna barev, laků a drogistického zboží byla v objektu kontinuálně provozována až do dnešních dní. Jak bylo konstatováno v úvodu recenze, památka na zakladatele firmy v podobě známého místního názvu zůstala v obecném povědomí obyvatel města zachována navzdory změnám v jejím vedení a vlastnictví dodnes.

Za sdělnou úvodní kapitolou následuje krátká charakteristika samotného rukopisu paměti, v jejímž závěru je konstatováno, že v rámci ediční práce na strojopise – fyzicky uloženém v rodinném archivu dcery jejích pisatelky JUDr. Jany Červinkové – bylo užito metody transliterace, tedy věrného přepisu používaného obvykle u starších, dnešnímu čtenáři obecně nesrozumitelných písem s důrazem na možnost rozdílných výkladů původního znění gramatických specifik editovaného textu. Je otázkou, zda v případě strojopisu ze závěru 80. let 20. století by nebylo s ohledem na čtenářský komfort vhodnější přistoupit alespoň k drobnějším edičním zásahům do textu, zohledňujícím pravidla českého pravopisu. Máme na mysli především všudypřítomné chyby v interpunkci, nejednotnost v psaní pořadových číslovek, symbolů a zkratk, skloňování osobních zájmen, chyby v německých textech a podobně. Uvedená skutečnost může zejména čtenáře citlivé na dané jevy zbytečně rozptylovat a odvádět od jinak mimořádně zajímavých sdělení pisatelky. Tento drobný neduh však nikterak nesnižuje poutavost a užitečnost textu. Vysoká úroveň ediční práce je zjevná z poznámkového aparátu, v němž zájemce nalezne osvětlení mnohých pojmů, které by čtenářům neznalým opavských realii mohly připadat nejasné, konkretizaci v textu zmíněných osob či přepis pasáží z nepublikovaných vzpomínek manžela Františka Neumana, na které v textu pisatelka poukazuje.

Samotné paměti jsou strukturovány chronologicky. Pozornost je věnována národnosti příslušnosti rodiny pisatelky, která se dle ní hlásila k češtví, ale řada jejích členů byla absolventy německých škol a český jazyk ovládala jen s obtížemi. Jiní naopak jen klopotně ovládali němčinu. Kromě zevrubného popisu rodinných poměrů a výchovy zaujme řada postřehů z všedního života meziválečné Opavy, pisatelčina vzdělávání na opavském českém matičním gymnáziu či z aktivit v místní tělovýchovné jednotě Sokol a dalších

volnočasových činností, například v židovské humanitární bratrské lóži Hort. Zaujme také popis každodenního chodu opavské středostavovské rodiny meziválečného období či pikanterie ze života pisatelčina strýce Adolfa Altschula, bohéma a aktivního sionisty. Neméně poutavý je i popis vzájemného odcizení opavské německé a české society, jehož počátek Ruth Neumannová datuje do roku 1936. Podstatná část memoárů je pak věnována arizaci majetku a dalšímu tragickému osudu rodiny po záboru československého pohraničí, přesídlení části rodiny do československého vnitrozemí, útěku a nucených deportací rodinných příslušníků. V neblaze proslulých nacistických vyhlazovacích táborech byli zavražděni jak rodiče pisatelky, tak její mladší, tehdy teprve třináctiletá sestra Soňa. Poslední tři válečné roky Ruth s manželem strávili v terezínském ghettu, kde se jim narodil syn Tomáš. Ten jako jeden z mála „dětských vězňů od narození“ ofesné podmínky přečkal a dožil se osvobození a dospělosti. V tomto ohledu je nesmírně cenné svědectví o průběhu těhotenství, trisní zdravotní péči a vlastním mateřství v terezínském ghettu. Neopomenuta je též realizace dětské opery Brundibár či známá „potěmkiáda“ při inspekci Mezinárodního výboru Červeného kříže.

Vzpomínky, jak pisatelka konstatuje hned na jejich počátku, jsou adresovány úzkému rodinnému kruhu. Proto některé čtenáře mohou překvapit ryze osobní detaily z partnerského soužití páru, u nichž pisatelka patrně nepočítala s širší publicitou. I ty však vhodně dokresluji rodinné zázemí a věřlý vztah s manželem, jak ostatně dokládá také titul publikace – citace jedné z pasáží textu. Vitaným zpestřením knihy jsou rodinné fotografie, dobové snímky ilustrující v textu zmíněné opavské realie a především dokumentačně cenné snímky obchodu a výroby pocházející z fotoalb vytvořených u příležitosti jubilea firmy. Praktické je rovněž zařazení místního a jmenného rejstříku, stejně jako resumé v anglickém a německém jazyce. Závěrem tedy můžeme shrnout, že kniha představuje zdařilý ediční počín, který potěší o to více, že editovaný dokument pochází ze soukromé sbírky a bez představeného zpracování by zůstal veřejnosti nepřístupný. Chyběl by tak další kámenek do pomyslné mozaiky našeho poznání meziválečné Opavy a osudů židovských obyvatel v turbulentním dvacátém století.³ Kniha by proto neměla uniknout ani badatelům na poli regionální historie, ani zájemcům o osobní svědectví jedinců, kteří přežili nacistické perzekuce a holokaust.

Ondřej Haničák

Branislav DORKO, Okresní vedení NSDAP v Krnově 1938–1945. Struktura a představitelé. Opava: Zemský archiv v Opavě 2021, 167 s. ISBN 978-80-87632-79-6

Specifický vývoj v zabraném pohraničí českých zemí po roce 1938 dosud poněkud zůstává ve stínu dění v Protektorátu Čechy a Morava, jež se stalo integrální součástí kolektivní paměti a školních osnov. Oproti prostředí severních a severozápadních Čech, kde se výzkum problematiky opírá o univerzitní pracoviště v Ústí nad Labem a Liberci, v prostředí Slezska a severní Moravy dosud nacházíme syntetické práce k danému období jen poskrovnu. Již z toho důvodu je nutno uvítat recenzovanou monografii.

³ Z dalších nedávno publikovaných memoárů příslušníků židovské menšiny přeživších holokaust a spjatých s opavským prostředím vzpomínáme: Heinz HERRMANN, *Můj boj proti konečnému řešení: z Opavy a Prostějova přes Terezín, Osvětim-Birkenau a Dachau do Izraele*, Brno 2008; či volně související: Eva HERRMANNOVÁ, *Poslední Herrmannovic holka. Cesta do Terezína*, Praha 2020.

Opavský uličník. Historie a současnost ulice a náměstí, Opava 2017; Jaromíra KNAPIKOVÁ, *Nad šálkem kávy. Příběhy opavských kaváren 1789–1989*, Opava 2018; Jaromíra KNAPIKOVÁ – Ondřej DURCZAK – Jiří SIOSTRZONEK, *Pozor, vyletí ptáček! Nejstarší fotografické ateliéry v Opavě 1860–1948*, Frydek-Místek 2020; Jiří KNAPIK, *Heller & Kristian, aneb, Opavská Vest pocket revue (1933)*, Hra „Kaolin a Majolika“ a inspirace *Osvobozeným divadlem*, Opava 2020.

² Například Stanislav PETŘÍK – Marie GAWRECKÁ – Michal VALEČEK (edd.), *Jak se žilo v Opavě před Velkou válkou a v době první republiky. Paměti opavského rodáka Stanislava Petříka*, Opava 2016.

V úvodu autor nastiňuje problematičnost užívané terminologie a jejich česko-německých překladů, dále rekapituluje dosavadní stav bádání a podává charakteristiku pramenů základny. Samotné těžiště práce pak tvoří popis organizační struktury nacistického správního aparátu v Říšské župě Sudety s přihlédnutím ke Krnovsku. Přehled odborů a referátů okresního stranického vedení doplňují stručné životopisné medailonky konkrétních činitelů, doplněné fotografiemi. Převážně popisný a zdanlivě regionálně-historický text svým významem přesahuje hranice zkoumaného teritoria, jelikož unikátní dochovanost agendy NSDAP v krnovském okrese umožňuje ojedinělý vhled do fungování tehdejší správy. Tím spíše lze litovat, že se autor v závěru nepokusil o podrobnější analýzu sociálně-profesní a generační skladby okresních stranických činitelů.

Relativně stručný závěr má poněkud úvahový charakter. Autor se zde obecně zamýšlí nad motivacemi aktérů pro jejich podporu nacistické ideologie a také nad formami, jimiž se tito lidé později vyrovnávali se svou minulostí a retrospektivně vytvářeli zjednodušující narativy, omlouvající jejich konání. Naznačené úvahy jsou jistě podnětné a zasloužily by v budoucnu bližší rozvedení a podložení konkrétnějšími daty. Dále Dorko nastiňuje poválečné osudy některých významnějších aktérů.

Knihu doplňuje bohatý obrazový materiál, zahrnující fotografie činitelů NSDAP, schémata nacistické správní struktury či fotografie z dění na Krnovsku ve válečných letech.

Publikaci lze jednoznačně hodnotit jako cenný příspěvek k regionálním dějinám i k obecnější historii okupovaného pohraničí.

Ondřej Kolář

BIBLIOGRAFICKÁ PŘÍLOHA / BIBLIOGRAPHY

Bauerovy děti: práce studentů ateliérů - doc. Ing. arch. Borise Redčenka a MgA. Kamily Amblerové v akademickém roce 2021/2022 na Fakultě architektury ČVUT Praha. První vydání. V Praze: České vysoké učení technické, [2022]. 222 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-01-07042-0.

Vydáno u příležitosti výstavy: Bauerovy děti – Architektonický průvodce neexistující Opavou. Publikace seznamuje s projekty studentů Fakulty architektury ČVUT, jejichž úkolem bylo řešit řadu architektonických a urbanistických výzev města Opavy. Studentské práce se většinou zaměřují na řešení veřejného prostoru tohoto města.

BERANOVÁ, Zuzana. Dlouhé safari z Opavy do Keni: životopisný příběh Joy Adamsonové. Vydání první. [Opava]: statutární město Opava, 2022. 40 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-7572-031-3.

Komiks věnovaný životním osudům opavské rodačky Joy Adamsonové. Popisuje dětství a mládí slavné ochránčyně zvířat, které prožila na Opavsku, a její pout' z rodného města až do nové vlasti. Komiks je vydán jako doprovodný text ke stejnojmenné výstavě.

DRUSHBA PANKOW. I když mě pravda zničí: pater Richard Henkes v koncentračním táboře Dachau: grafický dokument. Překlad Tomáš Cyril Havel. České Budějovice: Petrinum, s.r.o., 2022. 43 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-87900-17-8.

Komiksový příběh ze života blahoslaveného pallotinského kněze Richarda Henkese sleduje jeho působení v době dru-

hé světové války ve Slezsku, jeho zatčení 8. dubna 1943 a pobyt v koncentračním táboře Dachau, kde v té době pobýval také kardinál Beran.

FABIAN, Petr. Hrady a zříceniny na Moravě a ve Slezsku: kompletní přehled zachovalých hradů, hradů přestavěných na zámky a zřícenin hradů na území Moravy a českého Slezska. Vydání první. Praha: Plot, 2022. 211 stran. ISBN 978-80-7428-433-5.

Knihla je průvodcem po moravských a slezských hradech a jejich zříceninách. Podává základní údaje o každém z představených objektů, které jsou řazeny po krajích. Stručně je shrnut historický vývoj a důraz je kladen především na informace, které se hodí při plánování cest a výletů. Texty doprovázejí fotografie všech míst a přehledné mapy.

HANIČÁK, Ondřej. Opava - Troppau: expozice na Hlásce: průvodce. Opava: Statutární město Opava, 2022. 43 stran. ISBN 978-80-7572-033-7.

Průvodce historickou expozicí Opava–Troppau, složenou z uměleckých a historických předmětů i věci denní potřeby s přímou vazbou na Opavu.

HLAVIENKA, Lubomír. Slovenská Rychlá divize v bojích na řece Mius 1941-1942. Nevojice: Jakab Publishing s.r.o., 2022. 50 stran. Armáda, 13. ISBN 978-80-7648-059-9.

Rychlá divize vznikla po vícenásobné reorganizaci *Rýchlej skupiny*, která byla na Slovensku zformována pro boje na nově otevřené východní frontě a byla podřízena velení německé 17. armády. Rychlá divize představovala mobilní útvar, plně motorizovaný a vyzbrojený tanky i obrněnými automobily. Publikace podrobně popisuje činnost Rychlé divize v bojích na řece Mius v letech 1941 a 1942.